

Discurs del mantenidor presentació de les Obreres i els majorals

Ramón Asensi i Ramón

Bétera, 12 agost de 2019

Bona nit.

En primer lloc, donar les gràcies per donar-me el privilegi de poder estar ací amb vosaltres aquesta nit. Molta gent haurà imaginat que parlaré d'alfàbegues però no, vull aprofitar aquest moment, aquest lloc on estan presents no només les obreres i majorals del 2019 sinó també, obreres i majorals d'altres anys i com no familiars i veïns del poble que, gràcies al seu esforç i dedicació fan possible la nostra festa per a intentar fer una reflexió col·lectiva sobre la festa de les alfàbegues. Reflexió feta des del meu punt de vista com a persona involucrada en la festa i en la investigació dels seus orígens i evolució.

Sóc fill de llaurador i d'obrera, net i besnét d'obreres, cosí d'obrera, cunyat i tio d'obrera. Com quasi tots, per no dir tots els ací presents, he tingut una relació familiar amb la festa.

La nostra ofrena de les alfàbegues, formentets i perpètues, és un ritual fossilitzat que ha perdurat des del paleolític fins als nostres dies. Estem parlant de milers d'anys. És ben cert que sabem que almenys fa més de 700 anys que es cultiven alfàbegues a Bétera i que la nostra ofrena a la mare de Déu es practica des de fa més de 400 anys. Però, com és possible que un dels més antics rituals de fertilitat practicats per la humanitat haja arribat fins als nostres dies? Com és possible que haja perdurat al pas dels ibers, grecs, fenicis, romans, visigots, musulmans fins arribar al segle XXI? Doncs, jo vos vaig a intentar donar una resposta.

Durant anys he tingut la sort de poder parlar i conèixer a centenars de persones relacionades amb la nostra festa, persones de tots els àmbits i que sempre m'han obert les seues cases i, el que és més important, el seu cor. Aquests centenars d'entrevistes m'han fet arribar a una conclusió, hi ha un nexa en comú que ens uneix a tots. Bétera, al llarg dels segles ha estat capaç d'ajuntar un dels rituals més antics de fertilitat practicats per la humanitat amb el sentiment més gran que maneja i guia a l'esser humà: l'amor.

Per a poder explicar açò, vaig a utilitzar exemples reals, persones del nostre poble amb les que he pogut parlar. Persones que d'alguna manera m'han marcat.

Primer de tot parlaré de les alfàbegues. Durant segles i segles, les obreres han estat encarregades del seu cultiu però sempre, ajudades per dones que aportaven la seua experiència i saviesa per fer les alfàbegues més boniques i esplendoroses. Així, podem recordar a dones com la tia Taudora o Esperança la Xurra. Amb l'aparició del Tio Manolo "el Morquero" i el seu "ungüent de Canonet", l'activitat es va transformar radicalment. Gran revolucionari del cultiu, dugué les alfàbegues a nivells mai coneguts, modernitzant i professionalitzant el seu conreu. Aquestes persones per què feien açò? Per amor a la nostra festa. Per amor al nostre poble

Les obreres, ha estat el punt més difícil de resumir, el conèixer a tant gran nombre d'obreres i sentir-les parlar de la festa, ha estat clau per a fer-me entendre realment la grandesa del que tenim a Bétera. Vull posar uns exemples:

Les obreres de 1947, 7 amigues voluntàries que són obreres a finals de juliol. Vestits emprats, un pollastre regalat que elles rifen, la persona a la que li toca el pollastre el torna a regalar a les obreres per a fer una paella i vendre les racions i així finançar les festes. Majorals també voluntaris. Sentir-ho contar a Paquita Asensi Gil, la tia Paquita la dels telèfons, és un autèntic plaer. Una dona que amb 92 anys diu, si enguany no hi ha obreres per portar les alfàbegues a la mare de Déu, jo isc voluntària. Això és amor per la festa, o no?

Any 1949, les cinc obreres d'aquest any feren la festa sense saber que mesos després, una brutal riuada devastaria Bétera. A l'any següent tres d'elles repetiren. Com ho conten Josefina Aloy "la Cordona" i Rosita Campos "la

Xaparra” no té preu, no podien deixar de fer l’ofrena encara que el poble estava de dol per la devastació del 1949. L’ofrena de 1950 se du a terme amb obreres i majorals voluntaris. Un gest d’amor per la festa o no?

Les obreres de 1951, Maruja Morla i Rosita Aloy “la de Canellotes”. He tingut la sort de conèixer-les a les dues, les dues malaltes però, el que me va impressionar és el mateix, m’obriren les portes de les cases, no sabien qui era, me vaig presentar, no tenien ganes de romanços però, quan vaig començar a parlar de la festa, les cares canviaren radicalment. Alegria, il·lusió, van ser uns moments molt emotius per a mi i per a elles també. Parlàrem llargament de la festa, festa que encara recorden com un moment de felicitat. Amor per la festa.

Moment molt emotiu personalment va ser poder conèixer a Amparo Escrivá “la Caragoleta”, obrera amb ma mare al 1953. No tinc paraules per poder descriure el tracte d’aquesta dona però vull destacar, una foto a l’hivern de 1952 de les dues juntes comprant la tela per al vestit d’obrera. Companyerisme Amor per la festa.

Podríem estar hores i hores parlant de les obreres de la família de les Xates, de les Basilies, de les palmiteres, de les Sabateres i les germanes Zaragozà que continuen enguany amb Mireia i Pau la nissaga d’obreres, i etc etc, però ara vaig a donar un pas endavant, vaig a l’any 2008. Obrera Amparo Martínez Baudés, filla del Canalino i d’Amparo Baudés Ricart, obrera al 1977, filla de Paco Baudés i de Amparo Ricart Fuentes, Obrera de 1941, filla de Ximo Ricart. La peculiaritat de tot açò, filla, mare i iaia obreres. Muntàrem una entrevista amb les tres juntes per contar la seua experiència amb la festa. Se sinceraren, se digueren coses que mai s’havia donat el moment de poder parlar entre elles. No hi ha paraules per definir el moment. Bé, si que hi ha una paraula. Amor en majúscules per la festa.

I els majorals? Els majorals ocupen un segon pla darrere de les obreres però, són essencials per a que açò estiga en funcionament. Jo he intentat recuperar la memòria de molts d’ells i per aquest motiu, m’he passejat pel poble amb fotografies en ma per intentar fer llistats de majorals anteriors al 1961 on ja apareixen els noms als llibrets de festa. La meua sorpresa és que hem pogut

traure noms de fa més de 100 anys. Gràcies quasi sempre a les dones majors del nostre poble.

Vaig a donar alguns exemples de majorals emblemàtics, Francisco Martínez Aloy "Paco Paterna" 6 vegades majoral o el rècord amb 8 majoralies de José Manuel Aloy Martínez "Nel". Aquestes dades impliquen al menys 12 anys en el primer dels casos i 16 en el segon, dedicats a les festes. 16 anys dedicats al barracó, venda de loteries i organització de la festa. Tot açò, per què? Per amor al poble. Per amor a la festa.

Hem tingut casos de majorals voluntaris després de la guerra, que amagaren els coets a la bodega del Ros, ací al carrer Morvedre perquè les autoritats no deixaven tirar coets. Evidentment no feren cas de la prohibició i és que, què seria de la nostra festa sense els coets?

La pólvora, els coets estan dins de l'ADN dels valencians. No se pot entendre el poble valencià sense la seva relació amb la pólvora. La documentació estudiada ens diu que des d'abans del 1770, a Bétera ja es gastaven molts diners en pólvora per a les festes de Sant Roc. Cal puntualitzar que els coets se tiren sempre a partir del dia 16 d'agost. Sant Roc. També que la coetà del gos es ve celebrant des d'almenys el 1892, fa quasi 130 anys!! Com pot ser que des de fa més de 250 anys els homes de Bétera han estat reservant els seus estalvis per poder comprar pólvora per a les festes. Estem parlant d'èpoques de misèria en les que a penes podien menjar. Quina força els impulsava per fer aquest sacrifici? Amor per la pólvora. Amor per la festa.

No puc deixar el tema de la pólvora sense fer menció a la família dels Rausell. Les meues xarrades amb Vicent Rausell Romance han estat apassionants. Conèixer aquesta persona que pertany a aquesta nissaga de mestres pirotècnics amb més de 100 anys d'història ha estat una autèntica sort. A més he de confessar que els coets em donen pànic però, ara comprenc i m'agrada aquest mon. Tot gràcies a l'amor que desprenen aquestes persones lligades a la pólvora.

Arribats a aquest punt fem un repàs. Tenim història al darrere, tenim alfàbegues, tenim obreres, majorals i coets. Ens falta un element essencial del nostre poble: la música! Amb silenci no hi ha festa.

Enguany la nostra banda de música, el Centre Artístic Musical de Bétera celebra el seu 50 aniversari però, no és del tot cert. Aquesta banda és l'hereva d'una tradició musical que se remunta al segle XIX quan, un grup de músics que formaven part del cor Parroquial de l'església de la Puríssima, decidiren fundar La Unión Musical Santa Cecilia de Bétera, cap al 1880. Estem parlant de fa 140 anys. Entre aquests músics vull destacar la figura de José Fuentes "Petana" que va ser un d'aquests músics que fundaren la banda, director del cor parroquial i director de la Banda del Poll. Com sabeu la banda va dividir-se amb dues bandes fins al 1928 en que es tornaren a fusionar.

Una de les coses que em fan sentir més orgullós és haver trobat i recuperat per al nostre poble, els llistats de músics de les dues Bandes, de la seua participació als certàmens de Bandes de la Plaça de bous de València dels anys 1918, 1921, 1922 i 1925. Amb aquest llistats recuperem la memòria d'aquets homes que, després de les llargues jornades de treball al camp o l'obra, sempre trobaven un ratet per anar a l'assaig de la banda. Vull destacar, que al 1921 i 1922, la banda de la Figa, va guanyar dues vegades el primer premi de passodobles amb el Passodoble Bétera del Mestre Palau. Pasodoble que estava perdut i que ara s'ha recuperat junt amb altres materials també dedicats al nostre poble i que en breu espere que formen part d'un CD de música dedicada a Bétera i interpretada per la nostra banda. I aquests homes, que com he dit abans estarien rebotats de treballar de sol a sol, com podien traure forces per poder anar a assajar? Doncs, per amor a la música, per amor a la festa.

No podem deixar de parlar de la música sense parlar del Cant Valencià. Bétera sense el cant Valencià no es pot comprendre i el cant Valencià sense Bétera tampoc. Totes les grans figures de la història del cant han passat pel nostre poble i a més, Bétera ha parit grans cantadors, com "el Xiquet de Bétera", el "Sardino", el "Naiet" i ara Javier de Bétera. Cantadors que amb els versos del tio "Quelo la Romera", el "mono" i "carolí" han acompanyat les nostres festes durant quasi un segle i sempre, acompanyats pel so de la dolçaina i el tabal dels "Meliton".

Si teniu l'oportunitat de poder parlar amb Vicent "el Naiet" o amb el tio Pepe "el Meliton" trobareu que tots tenen una força interior que els ha impulsat a continuar amb la seua afició. L'amor per la música.

Ara sols ens falta un element essencial de la nostra festa. Vosaltres, el poble, la gent de Bétera, les famílies que ajuden a que aquest miracle siga una realitat cada any amb els vostre esforç. Sense poble que acompanya rés tindria sentit.

I com a testimoni durant mil anys de tot açò que vos he contat, tenim ahí , vigilant-nos, el nostre castell. Element arquitectònic més destacable i important de Bétera que, durant dècades ha estat adormit, tapat amb una manta de color rosa i que ara, comença a parlar. Sí, les seues parets comencen a contar-nos el que a anat passant durant els darrers mil anys al nostre poble i, està esperant a veure un nou renàixer on contindrà la memòria del nostre poble, la nostra història i un passeig per allò que ens uneix a tots els Beterans: les nostres festes de les alfàbegues.

Visca les obreres i majorals!

Visca Bétera!

Moltes gràcies.

Ramon Asensi i Ramon

Bétera, agost de 2019